Pro Index | Journal of Creativity in Art and Design
Volume: 2 Issue: 4 Year: 2024
ISSN: 3030-3028 | http://journals.proindex.uz

MUSIQA FOLKLORI - MA'NAVIY TARBIYANING

Rajabov Shexruz Shuxrat o'g'li
12-1vokal 20 guruh talabasi

Annotatsiya:
og'zaki adabiyoti yozma adabiyot bilan bir qatorda ko'plab adabiy durdonalarni o'zining yorqin sahifalariga joylab, did va ma'naviyat xazinasi, umumxalq madaniyatining tarixiy omonatlarini saqlab qoldi. Qo'shiq ajdodlarimizning so'zlashuv adabiyotining o'ziga xos turi bo'lib, u xususiyatlari yaxlitligi, variantlari ko'pligi bilan har tomonlama jiddiy va ilmiy mulohazaga loyiqdir.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, musiqa, yozma adabiyot, madaniyat, tarix, qo'shiq.

O'zbek xalqi jahon tarixiy taraqqiyotiga o'zining qadimiy ilm – fani, adabiyoti, san'ati va madaniyati bilan ulkan hissa qo'shgan buyuk millatdir. Milliy ma'naviyatimiz rivojida musiqa ham muhim o'rin tutadi. Milliy musiqa san'atning eng qadimiy va shu bilan birga, xalq ommasiga keng tarqalgan, uning turmushiga chuqur singib ketgan sohalardan biridir. Musiqa ham real voqelikni aks ettiradi. Musiqaning milliy ma'naviyatimizga ta'sir kuchi shu qadar kattaki, uning yordamida

Shakl va mazmun dialektikasi hamda janr va badiiy kompozitsiya nuqtai nazaridan xalq qo'shiqlari ommaviy madaniyatning to'liq asarlari va ijodiy san'atning alohida hodisasi chegarasiga qadar rgi zamon folklor fani yutuqlari nuqtai nazaridan xalq qo'shiqlarini tadqiqot markaziga qo'yish, ayniqsa, uning muhim bo'limlaridan biri – tarixiy poetika to'plamlaridan foydalanish xalqning

ti-harakatlari xalq ma'naviyatiga muvofiq bo'lishi uchun birinchi galda uni o'z xulqi to'g'ri yoki noto'g'riligiga ishontirish, unda axloqiylik va axloqsizlik, adolat va adolatsizlik haqida aniq tasavvur hosil qilish lozim. Bolalarni yoshligidan uy ro'zg'or ishlarini bajarishga o'rgatib borish kerak. Bu esa ularni biror foydali ishni o'zi mustaqil bajarish, shu bilan birga ma'naviy va jismoniy qobilyatini o'stirishga katta yordam beradi. O'z qadr-qimmatini bilish, kishini di. O'zining boshqalar tomonidan tahqirlanishiga, kamsitilishga yo'l qo'ymaydi. Shuningdek o'z qadr-qimmatini, izzat-nafsini hurmat qiladigan inson, o'zgalarni ham kamsitmaydi, xo'rlamaydi, hech qachon – xoh ishda, xoh ko'cha-kuyda xoh uyda pastkashlik qilmaydi, engil-elpi mehnat qilishdan o'zini tiyadi. Ular har doim o'zini vazmin tutadi.Birovlarga ozor berish o'rniga faqat yaxshilik qilishni o'ylaydi.
Keksalarni hurmat qilish, ularni maslahatlari yo'l-yo'riqlariga binoan ish tutish va unga amal qilish im-qadimdan o'zbeklarga xos odat bo'lib kelgan. Chunki, ular katta hayot maktabidir. Keksalar hayotining achchiq-chuchuklarini totib, boy tajriba to'plaganlar. Yoshlar ularning dono fikrlari, yo'l-yo'riqlaridan foydalanmay, maslahatlashmay, ular hurmatini joyiga qo'ymas ekan, ishda baraka va natija bo'lmaydi. Kattalarning manaviy-axloqiy me'yorlarni tushuntirishni, xususan, bolalarning kichik yoshlarida juda katta o'rin tutadi.

Xalq pedagogikasida tushuntirish, kam gapli bo'lish, fikrlar qisqa ifodalanishi kerak degan qoida mavjud bo'lgan va unga amal qilingan.Tushuntirish, uqtirish mehnat tarbiyasida katta o'rin tutadi. Og'izaki ijod asarlarini o'r ganishdan ma'lum bo'lishicha o'zbeklarda qadim zamolardan boshlab, yosh avlodni ma'naviy va axloqiy tarbiyalashda pand-nasihatlar qo'llanilgan. Ma'lumki, bolalar odatda o'zlari yoqtiradigan, hurmatlaydigan kishilarga taqlid qiladilar. Shunga ko'ra ham oilada bolalar oldida kattalarning hurmati joyiga qo'yilgan, e'zozlangan. Ona ota haqida va aksincha, ota a haqida yomon gap aytmagan. Yoshlarning bilimlarini tekshirish hamda qobilyatlarini sinash uchun topishmoqlar, savol-javoblar, suhbatlar kabi tadbirlar keng qo'llanilgan. Estetik tarbiyada ham sinash usullari qo'llanilgan. Masalan: bo'lajak baxshilar(qo'shiqchi va musiqachilar,raqqosa-san'atkorlar)ni sinash g'oyat jiddiy hamda qiyin bo'lgan. Ulardan faqat qo'shiq aytish, musiqa asbobini chalishni o'zlashtirish emas, balki jismoniy chiniqish, mehnatsevarlik estetik, ma'naviy

Shu o'rinda musiqa ta'lim-tarbiyasining bolalar sog'lig'i uchun ijobiy ta'siriga e'tibor qarataylik:
-Bolalar bu jarayonda nafaqat ruhiy, balki jismonan rivojlanadi. Chunki bola kuylayotganda og'iz, burun, nafas yo'llari, ko'krak qafasi, umuman olganda uning barcha tana a'zolari rivojlana boradi;
-O'quvchilarning asarni o'rganish jarayonida musiqani idrok etish, yakka va jamoa bo'lib qo'shiq

harakatlar bajarganda gavda to'g'ri o'sadi va qomadi ko'rkamlashadi, bu kabi mashqlar ayniqsa

O'qituvchining o'quvchilarga kuylash jarayonida gavdani tik, erkin va to'g'ri qo'yishi kabi tushuntirishi hamda ulardan qat'iy talab etishi maqsadga muvofiq.
O'zbek xalqi jahondagi barcha xalqlar kabi moddiy boyliklarninggina emas, ma'naviy boyliklarning ham asoschisidir. U o'zining peshona teri, tafakkur quvvati, qobiliyati va istedodi rlar osha tarix ijodkori sifatida madaniy, ma'naviy, ma'rifiy, falsafiy, huquqiy taraqqiyotga keng imkoniyatlar yaratdi. Uning og'zaki ijodiyot borasidagi hal qiluvchilik roli bebahodir. Inson ruhiy-ma'naviy olamini o'ziga xos tarzda ifodalaydigan, voqelikning badiiy in'ikosi bo'lgan dostonlar va ertaklarning, maqollar va matallarning, bahodirlar, qahramonlar haqidagi go'zal rivoyat va afsonalarning, sehrlovchi kuch va mo''jizakor ta'sirga ega bo'lgan kuylar, g'azallar, aruzlar, likdan, odob –axloqdan, iymonu e'tiqoddan yo'l-yo'riq, hayotiy saboq beradigan hikmatlar, pandnomalar va zarbulmasallarning, falsafiy o'git va dasturlarning, xullasi kalom, og'zaki ijodiyot hamma shakllari va turlarining asoschilaridan biri-o'zbek xalqidir.
O'zbek xalq og'zaki ijodining namoyon bo'lish shakllari, muhim janrlaridan bo'lgan ertaklar, rivoyatlar, dostonlar va asotirlarni o'qir ekanmiz, xalqimizda voqealarni oldindan ko'ra biluvchi

Og'zaki ijodning, uning tarkibiy qismi bo'lmish ertak va afsonalarning, xalq tafakkuri boyliganing har qanday turi ma'nosi zamirida ularning ijodkori bo'lgan xalq ommasining muayyan maqsad va niyatlari, jismoniy mehnatni yengillashtirish va turmush sharoitlarini yaxshilashga bo'lgan intilishlari yashirinib yotgan bo'ladi. Ular xalq ommasining talab va ehtiyojlari asosida vujudga bir qatorda, o'z navbatida uning o'zi kishilarning ma'naviy-ma'rifiy kamolotiga turtki vazifasini ham o'tagan, odamlarni ahillikka, hamkorlikka, do'st-birodarlikka, jamoa bo'lib yashashga mehr-oqibatli bo'lishga o'rgatgan. Ish unumini oshishiga, tabiatning xatarli kuchlariga ta'sir etishda odamzotga yordam bergan.
Xullas xalq ko'p asrlik tarixida tarbiyaning o'ziga xos vositalari metodlari hamda usullarini yaratgan. Bunday usullar yoshlarni madaniy, ma'naviy, axloqiy va jamiyatga foydasi tegadigan har lama etuk inson bo'lib etishishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

ro'yxati:

1. Kholmuradovna R. U., Obidovna R. M. Social norms, sanctions and personality //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 21-2 (99). – С. 115-118.
2. Рамазонова У. Х., Сайфуллаева О. М. Развитие чувства ритма у детей //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 49-51.
3. Ramazonova U. X., Esanova M. J. An’anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o’rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 496-501..
4. Ramazanova O. K., qizi Mustaqimova G. G. Formation and Development of National Musical Traditions //european journal of innovation in nonformal education. – 2022. – Т. file:///C:/Users/user/Downloads/Telegram Desktop/Бехруз Болтаев (2).rtf2. – №. 1. – С. 336-339
5. Kholmurodovna U. R. Formation of publicistic performing skills in singing. – 2021.O
6. Hamidovich B. B. INTERPRETATION OF THE METHODS OF BUKHARA SHASHMAKOM AND THE FUNDAMENTALS OF MAKOM //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 04. – С. 1063-1066.
7. Hamidovich B. B. AL-FARABI AND IBN SINA'S CLASSIFICATION OF THE FOUNDATIONS OF THE THEORY OF" IYKUT" METHODS IN ORIENTAL MUSIC EDUCATION //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 04. – С. 102-104.
8. Boltayev B. H. O ‘ZBEK MILLIY QO ‘SHIQCHILIGINING QADR TOPISH XUSUSIYATLARI //Journal of Universal Science Research. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 312-318.
9. Mustafoyev B. TA’LIM ISLOHOTLARI MAZMUNIDA YOSH AVLOD MUSIQA MADANIYATI TARBIYASI //TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 60-66.
10. Rajabov T. I., Ibodov O. R. O’zbek Xalq Musiqa Merosda O’quvchilarni Vatanparvalik Ruhida Tarbiyalash Vositasi //IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2021. – Т. 1. – №. 6. – С. 139-145.
11. Ortiqov O. R. MA’NAVIY-MA’RIFIY ISHLAR JARAYONIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI (OLIY TA’LIM MUSSASALARI MISOLIDA) //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1130-1135.
12. Ortiqov O. R. MA’NAVIY-MA’RIFIY ISHLAR JARAYONIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI (OLIY TA’LIM MUSSASALARI MISOLIDA) //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1130-1135.
13. Ortiqov O. R. TALABALAR MA’NAVIY AXLOQIY FAZILATLARINI SHAKLLANTIRISHDA “QOBUSNOMA” ASARIDAN FOYDALANISH //Conferencea. – 2023. – С. 1-5.
14. Ortiqov O. R. O’QITUVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK DEONTALOGIYA VA KOMPENTLIKNING ROLI VA AHAMIYATI //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 42-47.
15. Жураев Б. Т., Абдурахмонова Д. У. Эстетическое развитие школьников средствами узбекского музыкального фольклора //Вестник Чувашского государственного института культуры и искусств. – 2019. – №. 14. – С. 77.
16. Жураев Б. Т. Социально-духовное развитие студентов //Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы развития. – 2019. – С. 22-23.

17. Умурова М. Ё. The importance of using pedagogical technologies in special educational schools //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 22-2. – С. 24-26.
18. Умурова М. Ё. РОЛЬ ТРУДОВЫХ ПЕСЕН В ФОЛЬКЛОРЕ //Miasto Przyszłości. – 2023. – Т. 43. – С. 97-101.
murova M. Y. Practical Possibilities of Spiritual-Moral Formation through Folk Songs //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN. – Т. 2795. – №. 546X. – С. 55.